

LITURGISCHES JAHRBUCH 54 (2004), nr 1

Spotkania naukowe liturgistów z całego świata zrzeszonych w *Societas Liturgica* są zawsze wyjątkową okazją do wymiany opinii na tematy, które dotyczą problematyki interkonfesyjnie pojętej liturgii. Niemieckojęzyczne pismo liturgiczne „Liturgisches Jahrbuch” w pierwszym zeszycie z 2004 r. publikuje w formie artykułów dwa spośród wykładów wygłoszonych na odbytym w sierpniu 2003 r. w Eindhoven (Holandia) XIX Kongresie *Societas Liturgica*.

Pierwszy artykuł *Verschränkung der Zeiten im Gedächtnis der Heiligen* („Skrzyżowanie czasów we wspomnieniach świętych”, s. 3–14) jest autorstwa Gundy Brüske, od niedawna współpracownicy w nowo utworzonym Instytucie Liturgicznym w Fryburgu Szwajcarskim. „Skrzyżowanie czasów” — to kluczowe pojęcie zaczerpnięte od ewangelickiego teologa Oswalda Bayera, na kanwie którego autorka opiera swoje rozważania. Język liturgii i teologii ma zawierać w sobie takie właśnie „skrzyżowanie czasów”, polegające na równoczesnym spotkaniu się w nim przeszłości, terażniejszości i przyszłości. Autorka jest zdania, że szczególnie widoczne jest to w wspomnieniu zbawczego dzieła Chrystusa, zaś we wspomnieniach świętych zjawisko to pojawia się o tyle, że są one podporządkowane świętowaniu samego Chrystusa. Swoją tezę uzasadnia na podstawie konkretnych tekstów liturgicznych i teologii trzech przykładowych świąt: święta św. Szczepana, Bożego Narodzenia oraz corocznego obchodzenia Uroczystości Wszystkich Świętych. Teksty te dowodzą jasno, że owo „skrzyżowanie czasów” dokonuje się tylko dzięki uczestnictwu świętych w misterium paschalnym Chrystusa.

Alexander Volker, przewodniczący luterkańskiej liturgicznej konferencji biskupów, w swoim artykule „*Communio sanctorum*”. *Der evangelische Namenskalender* („*Communio sanctorum*. Ewangelicki kalendarz imion”, s. 15–34) opisuje dzieje powstania i założenia tzw. „ewangelickiego kalendarza imion”. Chociaż Kościoły ewangelickie nie uznają nikogo świętym w znaczeniu katolickiej kanonizacji, to jednak istnieje w nich pewien specjalny kalendarz, w którym pod kolejnymi datami uwiecznione są te postacie z dziejów ludzkości, które zasługują na szczególne uznanie i szacunek, a które „pomogły naszej współczesności nadać jej obecny kształt”. Liczy on obecnie 406 postaci, podzielonych na ok. 340 dni w ciągu roku. Są to wyróż-

niające się osoby z bardzo różnorodnych dziedzin: polityki, kultury, historii duchowości, nauki, ale także osoby kanonizowane przez Kościół katolicki. Dzięki ekumenicznemu wysiłkowi ostatnich lat udało się nawet w dużej mierze zharmonizować wspólny dzień wspomnienia postaci występujących w obydwu kalendarzach, tak, że obecnie aż 110 świąt i wspomnień obchodzonych jest tego samego dnia. Rozważa się nawet stworzenie kalendarza, w którym umieszczono by także postacie z kultury muzułmańskiej i żydowskiej.

Autorem ostatniego artykułu omawianego numeru czasopisma *Gottesdienst in Israels Gegenwart — Liturgie als intertextuelles Phänomen* („Służba Boża współczesnego Izraela — Liturgia jako fenomen intertekstualny”, s. 34–52) jest przedstawiciel teologii ewangelickiej Aleksander Deeg, wykładowca teologii praktycznej na ewangelickim wydziale teologicznym uniwersytetu w Erlangen. Punktem wyjścia jego rozważań jest opis niebieskiej liturgii zawarty w Apokalipsie św. Jana, w którym liczba 24 starszych, stojących u tronu Bożego to, według opinii wielu egzegetów, 12 patriarchów Starego Testamentu i 12 Apostołów Nowego Testamentu. Nie jest to zwykły zbieg okoliczności, ale biblijne świadectwo znaczenia liturgii judaistycznej dla chrześcijaństwa, której wpływ coraz bardziej docenia zarówno liturgia protestancka, jak i katolicka, o czym świadczy cały szereg nowych publikacji na ten temat. Autor próbuje określić konkretne konsekwencje takiej współzależności, posługując się kluczowym dla niego pojęciem „intertekstualności”, tzn. właściwości tekstów bycia czymś więcej niż tylko słowami i zdaniem, ale tworzenia także pewnej rzeczywistości. Liturgia ma swoje miejsce w konkretnej rzeczywistości codziennych tekstów, a zarazem ona sama stanowi pewien konglomerat tekstów o różnej proveniencji. Wpływ i przeplatanie się elementów pochodzących z judaizmu widoczny jest w niej z niezwykłą oczywistością w wielu tekstach, które obrazuje chociażby przykład *Sanctus*. Chodzi przy tym nie tylko o korzenie, ale jakby dotykana obecność, która sprawia powstawanie swoistej przestrzeni napięć pomiędzy judaistycznymi a chrześcijańskimi elementami liturgii. Takie spojrzenie na liturgię pozwala w zupełnie nowym świetle zrozumieć wiele tekstów liturgicznych, jak np. uważany za „antyżydowski” fragment Ewangelii o zburzeniu Jerozolimy, czy bardzo głęboką więź między Ostatnią Wieczerzą a uctwą święta Paschy. Bardzo potrzebnym wydaje się zatem pogłębione studium judaistycznej historii liturgii, jako nieodzownego kontekstu dla właściwego rozumienia liturgii chrześcijańskiej.

Prezentowany numer „Liturgisches Jahrbuch” zamyka sprawozdanie z uroczystości jaka odbyła się 4 grudnia 2003 r. w Trewirze z okazji 40-tej rocznicy uchwalenia *Konstytucji liturgicznej*, połączonej z interdyscyplinarną dyskusją na temat tego jakże ważnego dokumentu.

Ostatnie strony poświęcone są omówieniu kilku najnowszych publikacji liturgicznych, których autorem jest prof. Benedykt Kranemann.